

Udkomne Bøger.

K. Rørdam: Geologi og Jordbundslære. I. Den almindelige Geologi (414 Sider). II. Danmarks Geologi (225 Sider). III. Jordbundslære (231 Sider). (G. B. N. F. Københ. 1908—1910.)

Efter i nogle Aar at have virket som Professor i Jordbundslære og Agrikulturkemi ved Landbohøjskolen har K. Rørdam udgivet et stort Arbejde, Geologi og Jordbundslære, i 3 Bind. Forfatterens Hensigt har været, foruden at give en trykt Fremstilling til Støtte for Undervisningen paa Landbohøjskolen, at skrive en »Læsebog« til Brug for enhver, der har Interesse for denne Gren af Naturvidenskaben.

Første Bind omfatter den almindelige Geologi. I en kort Oversigt over Geologiens Historie gennemgaar Forf. tidligere Tiders Opfattelse af Jordens Skabelse, af Jordlagenes og af de forstenede Dyrs og Planter Oprindelse. I det følgende Kapitel, Mineralogi, behandles først Krystallografien, dernæst de vigtigste Mineraler. Til Trods for den knappe Form faar Forf. dog Lejlighed til at omtale et stort Antal Mineraler, først og fremmest de for Geologien og for Industri og Agerbruget vigtigste Mineraler; men netop for disse sidstes Vedkommende kunde man have ønsket en noget bredere og fyldigere Fremstilling. I Kapitlet Petrografi (Stenartslære) gennemgaar Forf. de almindeligst forekommende Bjergarter, der for de Grubbers Vedkommende, der interesserer danske Læsere mest, er ret udførligt behandlere. Til sidst gives en Oversigt over Mineralers og Stenarters Anvendelse, en meget nyttig, men desværre meget kortfattet Sammenstilling.

Derefter følger det store Afsnit, den dynamiske Geologi, hvor Forfatterens Egenskaber som livlig og underholdende Skribent kommer til deres Ret ved Beskrivelsen af de indre og ydre Kræfters Virkninger paa Jordskorpen. Belyst ved Eksempler fra alle Jordklodens Egne omtales Vulkaner, varme Kilder, Bevægelser i Jordskorpen, det ferske Vands og Havets Virkninger, Gletschernes og Vindens Virksomhed og ikke mindst den store Betydning, Organismerne har haft og stadig har for Jordskorpen. En saa underholdende og alsidig Beskrivelse af disse Forhold har ikke tidligere foreligget paa dansk, og yderligere gøres de foreliggende Emner anskuelige for Læseren ved en Mængde fortrinlige Afbildninger.

I sidste Afsnit behandles Formationslæren, den historiske Geologi, hvor man følger vor Klodes Udvikling gennem de forskellige Jordperioder. Til Grund for dette Afsnit ligger aabenbart et meget stort Arbejde. Forf. har ikke villet nøjes med at give en Oversættelse eller et Uddrag af en udenlandsk Haandbog, men de talrige Oplysninger er samlede sammen fra mange Steder, selv en Del i allernyeste Tid gjorde Fund er medtagne. Paa den anden Side faar man Indtryk af, at Forf. har villet have for meget med, først og fremmest vedrørende Dyrerigets Udviklingshistorie. Til Undervisningsbrug egner dette Afsnit af Bogen sig næppe, og som Læsebog synes det at give for mange Detailler, der ikke huskes og kun delvis interesserer den læge Læser, hvorved den almindelige Oversigt svækkes. Men ogsaa her glæder man sig over Forfatterens livlige Fortællemaade og det righoldige Billedstof, bl. a. af de ejendommelige, uddøde Dyreformer.

I andet Bind behandles Danmarks Geologi. Med ikke ringe Forventning er dette Arbejde imødeset, thi Emnet er ingenlunde let. I de sidste 20—30 Aar er Kendskabet til Danmarks Jordbundsforhold udvidet meget betydeligt; paa mange Omraader er de gamle Synspunkter forladte og ny Anskuelse trængt igennem, og i faa Videnskabsgrene har Udviklingen været saa stærk i dette Tidsrum som i Geologien, specielt Danmarks Geologi. Tilmed staar vi endnu midt i Udviklingen; de opstillede Hypoteser kan ved ny Fund enten bestyrkes eller omstødes, og meget er jo endnu kun Hypoteser.

Naar man har læst Forfatterens Fremstilling af Danmarks Geologi, maa man dog indrømme, at Opgaven er løst paa en selvstændig og smuk Maade. Paa mange Steder benytter Forf. maaske en vel bred Fremstilling; paa andre Steder er der medtaget Ting, som endnu ikke fuldt ud har staaet deres Prøve for den videnskabelige Kritik; men selv om én kan indvende noget hist, den anden noget her, saa er der dog saa meget, der er udmærket, og saa mange originale Synspunkter, at man læser Bogen med stort Udbytte. Det store Samfund, der daglig beskæftiger sig med Jorden, men hvis Kendskab til denne Jordbunds Oprindelse er langt ringere, end det burde være, har her faaet et Værk, der giver en underholdende og letfattelig Beskrivelse af, hvorledes vort Land er blevet til. Man vil her finde alle ønskelige Oplysninger om de Jordlag, hvoraf Danmark er bygget op, og yderligere har Forf. forøget Bogens praktiske Anvendelighed ved at medtage et stort Antal kemiske Analyser af Stenarter og Jordarter.

Først omtales de gamle Formationer paa Bornholm, Granit, Sandsten, Skifere, Kullag, ildfast Ler m. m. Derfra gaar Forf. over til en Beskrivelse af det Grundlag, hvorpaa det øvrige Danmark hviler, nemlig Kridt og Kalksten; videre føres man til Tertiærtidens Ler- og Sandarter og til Brunkullene; og endelig gives der i det sidste Afsnit en udførlig Omtale af Istiden, den Jordperiode, der gav Danmark dets nuværende Udseende og dets frugtbare Jordbund, samt af de Forandringer i Kystomrids, Dyr- og Planteverdenen, der er foregaaet efter Istiden og indtil den historiske Tid.

At Formationerne er behandlede kronologisk er jo en Selvfølge; men indenfor hvert Afsnit sporer man Forfatterens

nedarvede historiske Sans. Overalt, hvor det har været muligt, er der givet Oplysninger om den historiske Udvikling, det være sig Synspunkter eller Teorier, eller den tekniske Udnyttelse af Kalksten, af Kullag o. s. v., og der fremdrages mange baade pudsige og sorgelige Forhold. Ikke mindst disse smaa Sidebemærkninger er lærerige Eksempler paa, hvor meget der kan gaa tilspilde paa Grund af Ukendskab til Jordbundsforholdene her i Landet.

I tredje Bind gaar Forf. over til den egentlige Jordbunds lære, Læren om vor Tids Jordoverflade, det »levende« Jordlag, der er en Hovedfaktor i Menneskehedens Tilværelse. Gennem en Fremstilling af de mange samvirkende Kræfter gives der her et Billede af Stoffernes uafbrudte Omdannelse, det store Kredsløb i Naturen, som det udviklede Landbrug søger at fremme og drage Nytte af.

Medens Forf. i de to første Bind bevæger sig indenfor Geologiens og Kemiens Omraade, altsaa paa et Felt, hvor han efter en Menneskealders videnskabelige Virksomhed føler sig fuldstændig hjemme, føres han i dette tredje Bind — i den Udstrækning han har givet sin »Jordbunds lære« — ind i Videnskabsgrene, der vanskeligt alle kan beherskes af den samme Mand. Her arbejder Side om Side Landøkonomi, Plantefysiologi, Bakteriologi, Kemi, Geologi o. s. v. Hver enkelt af disse Videnskaber har herhjemme sine fremragende Dyrkere, der næppe havde været uvillige til at yde deres Bidrag til en Jordbunds lære; man undres derfor over, at Forf. alene har villet tage dette enorme Arbejde paa sine Skuldre i Stedet for at forsøge et Samarbejde, der jo hverken vilde have forringet Bogens Værdi eller den Anerkendelse, man skylder Forfatteren af »Geologi og Jordbunds lære«.

I de første Kapitler, Jordbundens Oprindelse og Beskaffenhed, giver Forf. en Fremstilling af Jordbundens fysiske og økonomiske Forhold. Adskilligt af det, der anføres, er saa velkendt, at det vistnok kunde være behandlet i kortere Form; andre Afsnit er derimod udarbejdede paa mønsterværdig Maade og giver en letfattelig og klar Oversigt over Emnet. Fra den store Litteratur, som Forf. har gennempløjet, er der hentet mange interessante Eksempler, der bibringer Fremstillingen et Liv, som man ikke er forvænt med i vor Faglitteratur. Det følgende Kapitel, Planterne og Jordbunden, indledes med en historisk Oversigt over de ældre Anskuelser, hvorefter Planternes kemiske Sammensætning og deres Ernæring gøres til Genstand for udførlig Omtale. Forf. optræder i disse Afsnit nærmest refererende. Grundlaget er — ligesom for enkelte Afsnit i det foregaaende Kapitel — den omfangsrige Litteratur, der er vokset frem i den sidste Menneskealder. En Mængde Henvisninger til de originale Værker er vedføjet Teksten. I sidste Kapitel behandles Vanding, Afvanding, Mergling samt naturlige og kunstige Gødningsstoffer. Formen er, i Forhold til det foregaaende, ret kortfattet, men dog saaledes, at alt væsentligt er medtaget.

Dette sidste Bind, Jordbundslæren, maa i Virkeligheden betragtes som den første større, samlede Fremstilling paa dansk af dette Emne. At et saadant første Forsøg i Tidens Løb vil vise sig behæftet med enkelte Fejl og Mangler er vel

givet; men selv om adskilligt senere bør forandres, har Forf. dog ved at samle dette store Materiale og fremstille det i ordnet Form lagt et Grundlag, hvoraf der kan læres meget, og hvorpaa der kan bygges videre.

Forf. betegner selv sin »Geologi og Jordbundslære« som en Læsebog, og i hele Udarbejdelsen mærker man da ogsaa Ønsket om at skrive saaledes, at selv Læsere med meget faa Forkundskaber kan tilegne sig Indholdet. Forf. har den lykkelige Evne at kunne skrive baade let forstaaeligt og underholdende, og da Emnet er saa nærliggende for enhver, ikke mindst for danske Landbrugere, maa det ønskes, at Bogen maa faa den tilsigtede Udbredelse og sprede Interesse for og Kendskab til den Jordbund, hvorpaa vi lever. *A. Jessen.*

Roefrøavl i det mindre Landbrug. Af *Karl A. Jørgensen*. **Frøavl af vore Græsmarksplanter.** Af *Karl A. Jørgensen*. 7. og 8. Hefte af »Husmandens Haandbog«. Udgivet af De samvirkende sjællandske, fynske, lolland-falsterske og bornholmske Husmandsforeninger. 24 Sider og 27 Sider. (Centraltrykkeriet. Slagelse.)

Salg af Landejendomme 1905—09. Statistiske Meddelelser. 4. Række. 36. Binds 1. Hefte. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 77 Sider. (Gyldendal. Københ.)

Kapitelstakster for Afgrøden m. v. 1910. Af 1. Februar 1911. Statistiske Meddelelser. 4. Række. 35. Binds 5. Hefte. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 12 Sider. (Gyldendal. Københ.)

Beretning fra Statsanstalten Dansk Frøkontrol for Aaret 1909—10. Ved *K. Dorph-Petersen*. Særtryk af »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«. 41 Sider. (Gyldendal. Københ.)

Nogle Undersøgelser over Ukrudsfrøs Forekomst og Levedygtighed. Udførte ved Statsanstalten Dansk Frøkontrol. Ved *K. Dorph-Petersen*. Særtryk af »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«. 43 Sider. (Gyldendal. Københ.)

Rentabilitets-Fodringsforsøg med Malkekøer samt almindelige Betragtninger over Fodringen af Malkekvæget i Danmark. Ved *Harald Goldschmidt*. 64 Sider. (Gyldendal. Københ.)

Elektricitet paa Landet. En Vejledning for eventuelle Forbrugere. Ved Ingeniør *J. Sardemann*. 24 Sider. (Otto Jørgensens Forlag. Aarhus.)

Populær Vejledning til Benyttelse af Vejrkort m. m. Udgivet af Meteorologisk Institut. 78 Sider. (Gad's Bogh. Københ.)

Tyende- og Daglejrlønnen i Landbruget 1910. Statistiske Meddelelser. 4. Række. 36. Binds 3. Hefte. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 34 Sider. (Gyldendal. Københ.)